

การพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนบ้านม่วงตึ๊ด
ตำบลม่วงตึ๊ด อำเภอกู่เพียง จังหวัดน่าน โดยใช้หลักการทางพระพุทธศาสนา
The Development of Learning Potential for Students at Ban Muang
Tuet School, Muang Tuet Subdistrict, Phu Piang District, Nan Province,
through Buddhist Principles

¹พระเศษฐพงษ์ ปภัสสร (เชื้อสา), ²กิตติศักดิ์ ท้าวบุญญาภินิกุล และ ³ชัชพงศ์ เชื้อสา

¹PhraSetthaphong Pabhassaro (Chueasa), ²Kittisak Tawboonyapinikun
and ³Chatphong Chueasa

¹²มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตน่าน เฉลิมพระเกียรติฯ, ประเทศไทย

¹²Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhon Nan Campus, Thailand

³สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2, ประเทศไทย

³Pathum Thani Primary Educational Service Area Office 2, Thailand

Corresponding Author's E-mail: ¹setthaphongchueasa@gmail.com, ²Beng7940@gmail.com

and ³chatchapong_pte2@esdc.go.th

¹Tel. 095-265-4251

Received June 23, 2026; Revised June 30, 2026; Accepted June 30, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาศักยภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนบ้านม่วงตึ๊ด ตำบลม่วงตึ๊ด อำเภอกู่เพียง จังหวัดน่าน 2) เพื่อพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโดยใช้หลักการทางพระพุทธศาสนา และ 3) เพื่อประเมินผลการพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ด้วยหลักการทางพระพุทธศาสนา เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ สัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 21 รูป/คน และจัดกิจกรรมพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาแก่ผู้เข้าร่วม 26 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีพรรณนาเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ศักยภาพการเรียนรู้ของนักเรียนทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ การสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา ทักษะชีวิต และการใช้เทคโนโลยี อยู่ในระดับดีถึงดีเยี่ยม โดดเด่นด้านความคิดสร้างสรรค์และทักษะชีวิตที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ มีข้อจำกัดด้านการคิดอย่างเป็นระบบ การควบคุมอารมณ์เมื่อต้องเผชิญปัญหาหรือทำงานร่วมกับผู้อื่น และการใช้เทคโนโลยีเพื่อความบันเทิงมากกว่าการเรียนรู้ 2) การพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ดำเนินการโดยใช้หลักการทางพระพุทธศาสนาให้สอดคล้องกับสมรรถนะทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ การสื่อสารตามหลักสัมมาวาจา การคิดตามหลักโยนิโสมนสิการ การแก้ปัญหาด้วยหลักสมาธิและปัญญา ทักษะชีวิตตามหลักเบญจศีล-เบญจธรรม และการใช้เทคโนโลยีอย่างมีสติและปัญญา โดยอาศัยความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาและครอบครัวอย่างต่อเนื่อง 3) ผลประเมินการพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ด้วยหลักการทางพระพุทธศาสนา นักเรียนที่มีข้อจำกัดด้านวินัยและสมาธิมีพัฒนาการอย่างชัดเจน มีคะแนนเพิ่มขึ้นร้อยละ 100-150 จากฐานเดิม เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกจากศีลไปสู่สมาธิและปัญญา สะท้อนให้เห็นว่าหลักไตรสิกขาเป็นกระบวนการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ที่เชื่อมโยงและส่งเสริมกันอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถยกระดับการเรียนรู้และพัฒนาผู้เรียนได้อย่างเป็นรูปธรรม

คำสำคัญ: การพัฒนา; ศักยภาพ; การเรียนรู้

Abstract

The purpose of this research article was: 1) to investigate students' learning potential at Ban Muang Tuet School, Nan Province; (2) to develop such potential through Buddhist principles; and (3) to evaluate the outcomes of this development using the Threefold Training (Trisikkha). This study employed action research methodology, conducting in-depth interviews with 21 key informants and organizing a learning potential development activity based on the Threefold Training (Trisikkha) principles for 26 participants. Data were analyzed using descriptive content analysis.

The research revealed that: 1) Students' learning potential across all five domains—communication, thinking, problem-solving, life skills, and technology use—was rated at good to excellent levels, with particular strength in creative thinking and self-reliant life skills. Limitations were identified in systematic thinking, emotional regulation when facing problems or collaborating with others, and the tendency to use technology for entertainment rather than learning. 2) The development of learning potential was carried out by applying Buddhist principles in alignment with the five competency domains: communication based on Right Speech (Samma Vaca), thinking based on Wise Reflection (Yonisomanasikara), problem-solving through concentration (Samadhi) and wisdom (Panna), life skills based on the Five Precepts and Five Virtues (Pancasila–Pancadhamma), and mindful and wise use of technology. This process relied on continuous collaboration between the school and families. 3) Evaluation results of the Buddhist-based learning potential development showed clear improvement among students with prior limitations in discipline and concentration, with scores increasing by 100–150 percent from baseline. Positive changes progressed from morality (sila) to concentration (samadhi) and wisdom (panna), reflecting that the Threefold Training was an interconnected and mutually reinforcing process for human potential development. The findings demonstrated that this approach could concretely enhance learning and student development.

Keywords: The Development; Potential; Learning

บทนำ

พระพุทธศาสนาการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะในยุคที่โลกกำลังก้าวเข้าสู่ยุคปัญญา (Intellectual Era) ซึ่งให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีคุณธรรม และการรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562) การเรียนรู้ในยุคนี้จึงมิใช่เพียงการถ่ายทอดความรู้ แต่เป็นกระบวนการ พัฒนาศักยภาพภายในของผู้เรียนอย่างลึกซึ้งรอบด้าน ทั้งด้านความคิด อารมณ์ จิตใจ และพฤติกรรม อย่างไรก็ตาม ในบริบทของประเทศไทย โดยเฉพาะโรงเรียนในพื้นที่ชนบทหรือโรงเรียนขนาดเล็ก ยังพบข้อจำกัดหลายประการในการส่งเสริมศักยภาพผู้เรียนอย่างแท้จริง เช่น ขาดทรัพยากรการเรียนรู้ แนวทางการสอนที่ยังเน้นการจำมากกว่าการคิด นักเรียนขาดแรงจูงใจภายใน รวมถึงขาดการบูรณาการ คุณธรรมเข้ากับการเรียนรู้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2565) ส่งผลให้ผู้เรียนไม่สามารถพัฒนานตนเองได้อย่างเต็ม

ศักยภาพตามเป้าหมายของการศึกษาชาติ แนวทางหนึ่งที่น่าสนใจและสอดคล้องกับบริบทสังคมไทย คือการใช้ “หลักการทางพระพุทธศาสนา” มาเป็นฐานในการจัดกระบวนการเรียนรู้ เนื่องจากพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานของวัฒนธรรมไทยที่เน้นการรู้จักตนเอง การฝึกฝนตน และการดำเนินชีวิตอย่างมีสติปัญญา (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2558) หลักธรรมสำคัญ เช่น ไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา), อิทธิบาท 4, และอริยสัจ 4 ล้วนเป็นเครื่องมือในการฝึกพัฒนาตนให้เกิดการเรียนรู้ที่ยั่งยืนและมีคุณภาพ (พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต), 2552) หลักธรรมเหล่านี้ยังสามารถหล่อหลอมให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมที่ดีงาม มีสติและปัญญาในการคิดและตัดสินใจ ซึ่งเป็นรากฐานของการพัฒนาทางสติปัญญาและจริยธรรมไปพร้อมกัน

จากแนวคิดพุทธจิตวิทยา ชี้ให้เห็นว่า แรงจูงใจที่แท้จริงของการเรียนรู้เกิดจาก “ฉันทะ” หรือความพึงพอใจภายใน มิใช่แรงบังคับภายนอก ซึ่งสอดคล้องกับหลักอิทธิบาท 4 ในพระพุทธศาสนา (พรชัย มงคลวนิช, 2561) เมื่อผู้เรียนมีฉันทะ ย่อมเกิดความเพียร มีสมาธิ และใช้ปัญญาใคร่ครวญสิ่งที่เรียนรู้ ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพอย่างสมบูรณ์ นอกจากนี้ การจัดการศึกษาแบบองค์รวมที่ใช้แนวคิดเชิงพุทธ ยังได้รับการยืนยันจากนักการศึกษาไทยว่าเป็นแนวทางที่สามารถพัฒนาผู้เรียนได้ทั้งทางสติปัญญา อารมณ์ และคุณธรรม (ประเวศ วะสี, 2559) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมชนบทที่ยังมีทุนทางวัฒนธรรมและศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว การนำหลักธรรมมาผสมผสานในการเรียนรู้จึงไม่ใช่สิ่งแปลกใหม่ แต่เป็นการฟื้นคืนพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการศึกษาอย่างแท้จริง (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2553)

จากบริบทข้างต้น โรงเรียนบ้านม่วงตึ๊ด ตำบลม่วงตึ๊ด อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน ซึ่งเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก มีลักษณะทางวัฒนธรรมแบบล้านนา และมีรากฐานความเชื่อในพระพุทธศาสนาอย่างมั่นคง จึงมีความเหมาะสมอย่างยิ่งในการศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโดยใช้หลักการทางพระพุทธศาสนา เพื่อสร้างแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่น เป็นระบบ และยั่งยืน การพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ของนักเรียนยังไม่เป็นไปตามศักยภาพที่ควรจะเป็น โดยนักเรียนจำนวนหนึ่งขาดแรงจูงใจในการเรียน ขาดสมาธิในระหว่างการเรียนรู้ และไม่มีพฤติกรรมที่เหมาะสมในชั้นเรียน ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในบางรายวิชามีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานของระดับชั้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่สามารถส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญของการนำหลักการทางพระพุทธศาสนามาใช้ในการพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนบ้านม่วงตึ๊ด เพื่อสร้างรูปแบบการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมทั้งความรู้และคุณธรรม จริยธรรมอย่างสมดุล อันจะนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลที่มีความรู้ คู่คุณธรรม สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข อันเป็นเป้าหมายสำคัญของการศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21 เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนา ศักยภาพนักเรียนให้มีคุณธรรมจริยธรรม และความสามารถทางการเรียนที่ดีขึ้น อันจะส่งผลต่อการพัฒนาตนเองและสังคมโดยรวมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนบ้านม่วงตึ๊ด ตำบลม่วงตึ๊ด อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน
2. เพื่อพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนบ้านม่วงตึ๊ด ตำบลม่วงตึ๊ด อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน โดยใช้หลักการทางพระพุทธศาสนา

3. เพื่อประเมินศักยภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนบ้านม่วงตึ๊ด ตำบลม่วงตึ๊ด อำเภอกู่เพียง จังหวัดน่าน โดยใช้หลักการทางพระพุทธศาสนา

วิธีดำเนินการวิจัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการจัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุม ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนหลัก ดังนี้

1. รูปแบบและประเภทของการศึกษา

ผู้วิจัยแบ่งกระบวนการศึกษาออกเป็น 3 ส่วนหลัก ได้แก่

1.1) การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Study) รวบรวมข้อมูลจากพระไตรปิฎก (ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), งานวิจัย, วิทยานิพนธ์, และสื่อที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างกรอบแนวคิดเกี่ยวกับศักยภาพการเรียนรู้ตามหลักพระพุทธศาสนา

1.2) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อค้นหาแนวทางและบริบทการพัฒนาศักยภาพนักเรียนจากผู้ที่เกี่ยวข้อง

1.3) การจัดกิจกรรมพัฒนาศักยภาพ ดำเนินการผ่านกระบวนการไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) กับกลุ่มเป้าหมายนักเรียน

2. กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้วิจัยเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง (Purposive Sampling) รวมทั้งสิ้น 2 กลุ่ม ได้แก่

2.1) กลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก (รวม 21 คน) ประกอบด้วย ผู้บริหาร (1 คน), ครู (8 คน), นักเรียน (6 คน) และผู้ปกครอง (6 คน)

2.2) กลุ่มผู้เข้าร่วมกิจกรรม (รวม 26 คน) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4–6 โรงเรียนบ้านม่วงตึ๊ด ที่ผ่านการศึกษาระดับประถมศึกษาชั้นตรี

3. เครื่องมือและการจัดกิจกรรม

เครื่องมือที่ใช้มีความสำคัญต่อความสำเร็จของงานวิจัย ประกอบด้วย

3.1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน แบ่งเป็น 3 ตอน (ข้อมูลพื้นฐาน, สถานะศักยภาพการเรียนรู้, และแนวทางพัฒนา)

3.2) กิจกรรมพัฒนาศักยภาพตามหลักไตรสิกขา แบ่งเป็น 3 กิจกรรมหลัก เพื่อส่งเสริมพัฒนาการนักเรียน

3.2.1) กิจกรรม “ต้นกล้าแห่งความดี” (ศีล) ปลูกฝังวินัยและการอยู่ร่วมกัน

3.2.2) กิจกรรม “สมาธิพาสุนัข” (สมาธิ) ฝึกการควบคุมอารมณ์และจิตใจ

3.2.3) กิจกรรม “นักสืบปัญญา” (ปัญญา) พัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์จากสิ่งรอบตัว

3.3) แบบประเมิน ใช้การทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน (Pre-test & Post-test) เกณฑ์ผ่านคือคะแนนหลังเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 60

4. การเก็บและวิเคราะห์ข้อมูล

4.1) การเก็บข้อมูล รวบรวมจากเอกสาร, การลงพื้นที่สัมภาษณ์เชิงลึก (มีการบันทึกเสียงและภาพ), การสังเกตพฤติกรรมแบบมีส่วนร่วม และผลจากการทำแบบทดสอบ

4.2) การวิเคราะห์ข้อมูล

4.2.1 ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อเชื่อมโยงข้อมูลภาคสนามกับกรอบทฤษฎี

4.2.2 ใช้วิธีการพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) เพื่อนำเสนอผลการพัฒนาเปรียบเทียบก่อนและหลังปฏิบัติ เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยให้ครบถ้วน

ผลการวิจัย

1. ศักยภาพภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนบ้านม่วงตึ๊ด ตำบลม่วงตึ๊ด อำเภอกู่เพียง จังหวัดน่าน

ผลการวิจัยสรุปว่า ศักยภาพทั้ง 5 ด้านของผู้เรียน มีผลเป็นดังนี้ 1) ศักยภาพด้านความสามารถในการสื่อสาร มีทักษะพื้นฐานด้านการพูด การเขียน และการตีความในเกณฑ์น่าพอใจ สามารถใช้ถ้อยคำสุภาพเพื่อจัดการอารมณ์และปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นได้ดี ทว่าส่วนใหญ่ยังขาดความมั่นใจในการแสดงออกต่อหน้าสาธารณะ และควรส่งเสริมทักษะภาษาอังกฤษเพิ่มเติม มีผลการประเมินในระดับดีขึ้นไปสูงถึงร้อยละ 93.02 2) ศักยภาพด้านความสามารถในการคิด มีความโดดเด่นด้านความคิดสร้างสรรค์เชิงประจักษ์ แต่มีข้อค้นพบเชิงวิพากษ์ว่า ระบบการคิดของผู้เรียนบางส่วนยังไม่เป็นระบบและมีแนวโน้มที่จะเลือกวิธีคิดแก้ปัญหาที่สั้นและง่ายที่สุด มีผลการประเมินในระดับดีขึ้นไปคิดเป็นร้อยละ 69.76 3) ศักยภาพด้านความสามารถในการแก้ปัญหา ภาพรวมอยู่ในระดับดีถึงพอใช้ สามารถใช้ตรรกะจัดการกับปัญหาระดับพื้นฐานได้ดี แต่เมื่อเผชิญกับสถานการณ์ซับซ้อนหรือการแก้ปัญหาร่วมกันเป็นกลุ่มยังคงแก้ไม่ตรงจุดและมีแนวโน้มใช้อารมณ์มากกว่าเหตุผล จึงควรเน้นฝึกทักษะการทำงานเป็นทีมและการควบคุมอารมณ์ 4) ศักยภาพด้านความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต ภาพรวมอยู่ในระดับดีเยี่ยม สามารถประเมินตนเองและปรับตัวเข้ากับสังคมได้อย่างมีความสุข มีจุดเด่นเรื่องการยอมรับความแตกต่างและพึ่งพาตนเองตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง แต่ยังขาดทักษะการเอาตัวรอดในสถานการณ์จริง เมื่อไม่มีผู้ใหญ่คอยดูแล 5) ศักยภาพด้านความสามารถในการใช้เทคโนโลยี ภาพรวมอยู่ในระดับดีถึงพอใช้ สามารถเข้าถึงข้อมูลออนไลน์และรู้เท่าทันภัยไซเบอร์ได้ในเบื้องต้น แต่พฤติกรรมจริงมุ่งเน้นเพื่อความบันเทิงมากกว่าการศึกษา สถานศึกษาและครอบครัวจึงต้องร่วมมือกันกำกับดูแลเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้สื่อและส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาศักยภาพตนเองอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน

2. การพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนบ้านม่วงตึ๊ด ตำบลม่วงตึ๊ด อำเภอกู่เพียง จังหวัดน่าน โดยใช้หลักการทางพระพุทธศาสนา

ผลการวิจัยสรุปว่า การพัฒนาศักยภาพผู้เรียนทั้ง 5 ด้านด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มีผลดังนี้ 1) ศักยภาพด้านการสื่อสารตามหลักสัมมาวาจาและไตรสิกขา ควรบูรณาการกิจกรรมเชิงรุกเพื่อละเว้นวจีทุจริตและสร้างสติยั้งคิดก่อนสื่อสารช่วยระงับปัญหาการกลั่นแกล้งทางวาจา 2) ศักยภาพด้านการคิดตามหลักโยนิโสมนสิการ เน้นกระบวนการวิเคราะห์เหตุปัจจัยอย่างเป็นระบบเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางปัญญาให้รู้เท่าทันสื่อและตัดสินใจได้อย่างรอบคอบ 3) ศักยภาพด้านการแก้ปัญหาด้วยหลักสมาธิและปัญญา เป็นการผสมผสานความยับยั้งชั่งใจเข้ากับการวิเคราะห์ตามหลักอริยสัจสี่ผ่านการทำงานกลุ่มเชิงสันติวิธีช่วยให้คลี่คลายข้อพิพาทได้อย่างมีเหตุผล 4) ศักยภาพด้านทักษะชีวิตตามหลักเบญจศีล-เบญจธรรม มุ่งสร้างวินัย ความรับผิดชอบ และการจัดการอารมณ์ตนเองเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างปลอดภัยและลดพฤติกรรมเสี่ยงในโรงเรียน และ 5) ศักยภาพด้านการใช้เทคโนโลยีด้วยหลักสมาธิและปัญญา มุ่งเน้นการมีสติลดความหมกมุ่นในความบันเทิงควบคู่กับทักษะการคัดกรองสื่อดิจิทัลอย่างรับผิดชอบ โดยความสำเร็จของทุกสมรรถนะจำเป็นต้องอาศัยกลไกความร่วมมืออย่างใกล้ชิดระหว่างสถานศึกษาในการจัดการเรียนรู้เชิงปฏิบัติและสถาบันครอบครัวในการเป็นแบบอย่างและกำกับดูแลอย่างต่อเนื่อง

3. การประเมินศักยภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนบ้านม่วงตึ๊ด ตำบลม่วงตึ๊ด อำเภอกู่เพียง จังหวัดน่าน โดยใช้หลักการทางพระพุทธศาสนา

ผลการวิจัยสรุปว่า การประเมินศักยภาพการเรียนรู้ด้วยหลักไตรสิกขาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โรงเรียนบ้านม่วงตีด ตำบลม่วงตีด อำเภอกุเวียง จังหวัดน่าน จำนวน 26 คน ผ่านกิจกรรมต้นกล้าแห่งความดี สมาธิพาสุนัข และนักสืบปัญญา มีดังนี้ 1) สภาพการณ์ก่อนร่วมกิจกรรม ผู้เรียนส่วนใหญ่ถึง 22 คน มีฐานความรู้เดิมสูงในระดับคะแนนเต็ม ทว่าพบกลุ่มเป้าหมายที่ต้องพัฒนาเล็กน้อย ซึ่งขาดระเบียบวินัย ขาดความจดจ่อ และขาดเหตุผลในการคิดวิเคราะห์ 2) สภาพการณ์หลังร่วมกิจกรรม กลุ่มเป้าหมายมีพัฒนาการอย่างก้าวกระโดด โดยมิติด้านศีลผู้เรียนมีพฤติกรรมและวินัยดีขึ้นอย่างทรงพลัง มิติด้านสมาธิมีการพัฒนาแบบค่อยเป็นค่อยไปช่วยให้เริ่มมีสติเท่าทันตนเอง และมิติด้านปัญญาส่งผลให้เกิดการขยายกรอบความคิดสืบสาวเหตุปัจจัยเชิงเหตุผลได้ละเอียดคมขึ้น 3) บทสังเคราะห์เชิงประจักษ์สะท้อนว่า นวัตกรรมนี้ทำหน้าที่เป็นกลไกตาข่ายรองรับและลิฟต์ยกระดับผู้เรียนกลุ่มรั้งท้ายให้มีคะแนนรวมเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 100-150 จากฐานเดิม ตลอดจนเกิดปรากฏการณ์โดมิโนแห่งการตื่นรู้ โดยการทลายกำแพงความไม่เข้าใจในด้านศีลช่วยส่งผลเชิงบวกต่อเนื่องไปยังสมาธิที่ตั้งมั่นและนำไปสู่การเกิดปัญญาในการแก้ไขปัญหา ยืนยันว่าหลักไตรสิกขาเป็นกระบวนการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ที่เกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกันอย่างแยกไม่ออก

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนบ้านม่วงตีด ตำบลม่วงตีด อำเภอกุเวียง จังหวัดน่าน โดยใช้หลักการทางพระพุทธศาสนา” ผู้วิจัยอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ศักยภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนบ้านม่วงตีด ตำบลม่วงตีด อำเภอกุเวียง จังหวัดน่าน

ศักยภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้ง 5 ด้าน มีดังนี้ 1) ศักยภาพด้านการสื่อสาร สื่อสารพื้นฐานและควบคุมอารมณ์ได้ดีแต่ขาดความมั่นใจในที่สาธารณะและควรเสริมทักษะภาษาอังกฤษ 2) ศักยภาพด้านการคิด โดดเด่นเรื่องความคิดสร้างสรรค์แต่การคิดยังไม่เป็นระบบและมักเลือกวิธีแก้ปัญหาที่ง่ายที่สุด 3) ศักยภาพด้านการแก้ปัญหา แก้ปัญหาพื้นฐานได้ดีแต่เมื่อเจอเรื่องซับซ้อนหรือทำเป็นกลุ่มมักใช้อารมณ์เหนือเหตุผลจึงควรเน้นฝึกทำงานเป็นทีม 4) ศักยภาพด้านทักษะชีวิต ปรับตัวเก่งยอมรับความแตกต่างและพึ่งพาตนเองได้ดีมากแต่ขาดทักษะเอาตัวรอดเมื่อไม่มีผู้ใหญ่ดูแล และ 5) ศักยภาพด้านเทคโนโลยี รู้เท่าทันสื่อเบื้องต้นแต่เน้นใช้เพื่อความบันเทิงมากกว่าการศึกษาซึ่งโรงเรียนและครอบครัวต้องร่วมกันกำกับดูแล สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องศึกษาการใช้หลักไตรสิกขาในพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนเลยอนุกุลวิทยา อำเภอมืองเลย จังหวัดเลย ของ (พระครูวิมลโพธิสาร (ลาน มูลที) และคณะ, 2568) ซึ่งมีผลการวิจัยว่า 1) สภาพการณ์นำหลักไตรสิกขามาใช้พัฒนาศักยภาพการเรียนรู้พบว่าด้านปัญญามีค่าความถี่สะสมสูงที่สุดซึ่งช่วยส่งเสริมการคิดและการเรียนรู้ได้อย่างเด่นชัด ขณะที่ด้านจิตใจมีข้อเสนอแนะน้อยที่สุดโดยเน้นว่าควรฝึกให้ผู้เรียนมีจิตใจสงบและมีสมาธิจดจ่อกับหน้าที่เพื่อให้งานมีคุณภาพ 2) ผลการศึกษาพบว่าด้านศีลช่วยพัฒนาวินัยและพฤติกรรมพึงประสงค์ เช่น การมาเรียนสม่ำเสมอ ด้านสมาธิช่วยให้มีความรับผิดชอบต่องานและมีสุขภาพจิตที่ดี ส่วนด้านปัญญาช่วยพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผลและมีความคิดสร้างสรรค์ 3) แนวทางการนำไปใช้ควรจัดกิจกรรมเสริม 3 ด้าน ได้แก่ กิจกรรมอบรมค่ายคุณธรรมเพื่อส่งเสริมวินัย กิจกรรมการแข่งขันสวดมนต์ทำนองสรภัญญะเพื่อปลูกฝังสมาธิ และกิจกรรมประกวดวาดภาพพุทธประวัติเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ และสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ของ (พระปลัดราชนันท์ ขวัญเมือง, 2563) ซึ่งมีผลการวิจัยว่า 1) รูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นมีองค์ประกอบสำคัญคือ หลักการเน้นการแก้ปัญหาด้วยวิธีโยนิโสมนสิการ, วัตถุประสงค์มุ่งฝึกการคิดวิเคราะห์และการทำงาน

ร่วมกับผู้อื่น, ขั้นตอนการสอน 4 ขั้นตอน (สร้างกัลยาณมิตร, ใช้พุทธธรรมด้วยกระบวนการ RPUT, นำเสนอสะท้อนความคิด, สรุปแนวคิด) และมีการวัดประเมินผลที่ผู้เชี่ยวชาญชี้ว่ามีความเหมาะสมในระดับมาก 2) ประสิทธิภาพของรูปแบบพบว่านักเรียนมีความสามารถในการแก้ปัญหาสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80, มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ, มีพฤติกรรมการทำงานกลุ่มเพื่อแก้ปัญหาอยู่ในระดับดีมาก และมีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ในระดับมาก

2. การพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนบ้านม่วงตึ๊ด ตำบลม่วงตึ๊ด อำเภอกู่เพียง จังหวัดน่าน โดยใช้หลักการทางพระพุทธศาสนา

การพัฒนาศักยภาพผู้เรียน 5 ด้านด้วยหลักพุทธธรรม มีดังนี้ 1) ด้านการสื่อสารเน้นใช้สติเชิงรุกเพื่อลดการกลั่นแกล้งทางวาจา 2) ด้านการคิดเน้นวิเคราะห์เหตุปัจจัยอย่างเป็นระบบให้รู้เท่าทันสื่อและตัดสินใจรอบคอบ 3) ด้านการแก้ปัญหาสานความยับยั้งชั่งใจกับหลักอริยสัจสี่เพื่อคลี่คลายข้อพิพาทด้วยเหตุผล 4) ด้านทักษะชีวิตมุ่งสร้างวินัยและการจัดการอารมณ์ตนเองเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างปลอดภัย และ 5) ด้านเทคโนโลยีเน้นใช้สติลดความหมกมุ่นความบันเทิงและคัดกรองสื่ออย่างรับผิดชอบ ซึ่งทุกสมรรถนะจะสำเร็จได้ต้องอาศัยการจัดการเรียนรู้เชิงปฏิบัติของสถานศึกษาร่วมกับการกำกับดูแลและเป็นแบบอย่างที่ดีของสถาบันครอบครัวอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพมนุษย์ยุคโลกาภิวัตน์ด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ของ (พระปลัดสมศักดิ์ กตธมโม (โสรัตน์ถาวร), 2568) ซึ่งมีผลการวิจัยว่า หลักเบญจศีลและเบญจธรรมเป็นแนวปฏิบัติที่เหมาะสมสำหรับการบูรณาการในชีวิตประจำวันเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข โดยสามารถนำมาประยุกต์ใช้แก้ไขปัญหาสังคมด้านต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ การลดความรุนแรงด้วยหลักเมตตา การส่งเสริมอาชีพสุจริตด้วยสัมมาอาชีพะ การป้องกันการมั่วสุมทางเพศด้วยกามสังวร การแก้ปัญหาความไม่รับผิดชอบต่อหน้าที่ด้วยสัจจะ และการปราบปรามสิ่งเสพติดด้วยการปฏิบัติตามศีลข้อที่ 5 ควบคู่กับการเจริญสติสัมปชัญญะเพื่อการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพและไม่ประมาท และสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนลำปลายมาศ ตำบลลำปลายมาศ อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ ของ (พระมหาศิริพงศ์ จันทปาโมชโช และคณะ, 2563) ซึ่งมีผลการวิจัยว่า การจัดการเรียนการสอนตามหลักไตรสิกขาประกอบด้วย 4 ขั้นตอนสำคัญ คือ การสร้างปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิผ่านปรโตโฆสะและโยนิโสมนสิการ, การส่งเสริมให้เกิดสัมมาทิฐิในตัวผู้เรียน, การจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อฝึกฝนและพัฒนาพฤติกรรมทางกายวาจา (ศีล) พัฒนาคุณธรรมจิตใจ (สมาธิ) และสร้างความรู้เท่าทันความจริง (ปัญญา), ตลอดจนการวัดและประเมินผลลัพท์อย่างครอบคลุมในทุกมิติ

3. การประเมินศักยภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนบ้านม่วงตึ๊ด ตำบลม่วงตึ๊ด อำเภอกู่เพียง จังหวัดน่าน โดยใช้หลักการทางพระพุทธศาสนา

ผลการประเมินศักยภาพการเรียนรู้ด้วยหลักไตรสิกขาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โรงเรียนบ้านม่วงตึ๊ด ตำบลม่วงตึ๊ด อำเภอกู่เพียง จังหวัดน่าน จำนวน 26 คน ผ่านกิจกรรมด้านศีล สมาธิ และปัญญาพบว่า จากเดิมที่ผู้เรียนส่วนใหญ่มีฐานความรู้สูงแต่มีกลุ่มเป้าหมายบางส่วนขาดวินัย ความจดจ่อ และการคิดวิเคราะห์ หลังร่วมกิจกรรมกลุ่มดังกล่าวมีพัฒนาการอย่างก้าวกระโดด โดยมีพฤติกรรมวินัยดีขึ้น เริ่มมีสติเท่าทันตนเอง และสืบสาวเหตุผลได้ละเอียดมากขึ้น ส่งผลให้คะแนนรวมของกลุ่มวิจัยเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 100-150 และเกิดปรากฏการณ์โดมิโนแห่งการตื่นรู้ที่พิสูจน์ว่าหลักไตรสิกขาเป็นกระบวนการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ที่เชื่อมโยงเกี่ยวเนื่องกันอย่างแยกไม่ออก สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และทักษะการคิดแก้ปัญหาเรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวชิรปทุม โดยการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 ของ (พระพุทธศักดิ์ แวงสูงเนิน, 2563) ซึ่งมีผลการวิจัยว่า

1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวงจรปฏิบัติการที่ 1 มีนักเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 จำนวน 4 คน และไม่ผ่าน 6 คน ส่วนในวงจรที่ 2 นักเรียนทุกคนพัฒนาจนผ่านเกณฑ์ทั้งหมด 2) ทักษะการคิดแก้ปัญหาในวงจรปฏิบัติการที่ 1 มีนักเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 จำนวน 5 คน และไม่ผ่าน 6 คน ส่วนในวงจรที่ 2 นักเรียนทุกคนสามารถพัฒนาจนผ่านเกณฑ์ได้ทั้งหมดเช่นกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์โดยใช้วิธีสอนแบบเชิงรุกสำหรับนักเรียนโรงเรียนบ้านรางกระทุ่ม ของ (พระปลัดยุทธนา มาลาวงษ์ และคณะ, 2567) ซึ่งมีผลการวิจัยว่า 1) ระบบที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 8 องค์ประกอบสำคัญ ตั้งแต่การวิเคราะห์บริบท การจัดกิจกรรม ตลอดจนการประเมินและปรับปรุงระบบอย่างต่อเนื่อง 2) นักเรียนมีพัฒนาการทางการเรียนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3) พฤติกรรมด้านการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนในทุกด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 4) นักเรียนมีความพึงพอใจต่อระบบในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.12 5) ผู้ทรงคุณวุฒิรับรองคุณภาพของระบบในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.10 โดยมีความเห็นพ้องว่าระบบมีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้จัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุดการเรียนรู้ เรื่อง พระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดยางงาม (ประชาพัฒนา) อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ ของ (ศิริรัตน์ บำรุง และคณะ, 2568) ซึ่งมีผลการวิจัยว่า 1) ชุดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ 88.91/88.75 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 มีประสิทธิผลช่วยให้ผลสัมฤทธิ์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนและนักเรียนพึงพอใจในระดับสูง 2) ผลการทดสอบค่า E1/E2 ยืนยันว่าชุดการเรียนรู้มีความเหมาะสมในการนำไปใช้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ 3) คะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ช่วยพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ 4) นักเรียนมีความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับพอใจมาก ค่าเฉลี่ย 3.96 โดยมีความพึงพอใจระดับมากเกือบทุกข้อ ยกเว้นด้านสี/ขนาดตัวอักษร และด้านความแปลกใหม่ในการเรียนรู้ด้วยตนเองที่อยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 1) บูรณาการเป็นนวัตกรรมหลัก สถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัด ควรบรรจุหลักไตรสิกขาเป็นนวัตกรรมแกนหลักในแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา แทนการเป็นเพียงกิจกรรมเสริม เพื่อสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ที่สมดุล 2) เสริมสร้างเครือข่าย “บวร” กำหนดนโยบายความร่วมมือระหว่าง บ้าน วัด และโรงเรียน โดยให้พระสงฆ์ร่วมออกแบบกิจกรรม และผู้ปกครองช่วยติดตามพฤติกรรมนักเรียนที่บ้านอย่างต่อเนื่อง 3) สนับสนุนงบประมาณ จัดสรรงบประมาณจัดทำคลังสื่อการสอนและชุดนวัตกรรมพุทธวิธีเชิงรุก (Active Learning) เพื่อให้ครูสามารถนำไปขยายผลได้อย่างกว้างขวาง

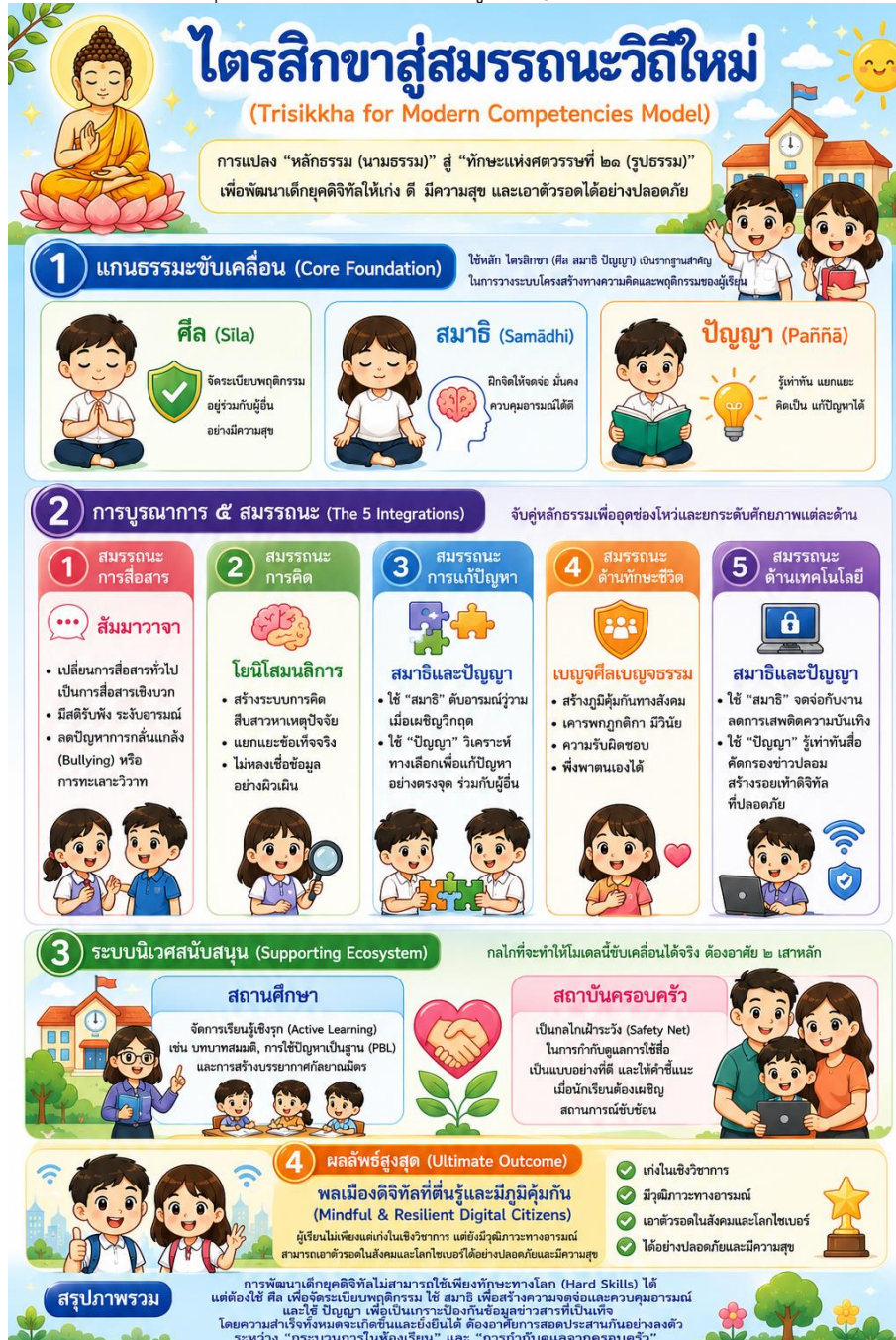
2. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ 1) กระบวนการเรียนรู้แบบโดมิโน ครูผู้สอนควรจัดลำดับการพัฒนา เริ่มจากสร้างวินัย (ศีล) ผูกสติ (สมาธิ) และต่อยอดด้วยการคิดวิเคราะห์ (ปัญญา) เพื่อเป็นฐานรองรับความก้าวหน้าของผู้เรียน 2) กลไกยกระดับกลุ่มรั้งท้าย ใช้ชุดกิจกรรมนี้เป็นเครื่องมือ “ตาข่ายรองรับ” สำหรับนักเรียนที่เรียนช้าหรือขาดความจดจ่อ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา 3) ปรับกิจกรรมตามบริบท ในช่วงแรกควรใช้กิจกรรมที่ยืดหยุ่นและผ่อนคลาย ไม่กดดัน เพื่อสร้างบรรยากาศแห่งสัมมาทิฐิและความสุขในการเรียนรู้

3. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป 1) การวิจัยเชิงประเมินผลระยะยาว ควรติดตามผลอย่างน้อย 1-2 ปี เพื่อประเมินความยั่งยืนของพฤติกรรมและพัฒนาการด้านศีล สมาธิ และปัญญา ของนักเรียน 2) การขยายผลและเปรียบเทียบบริบท นำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปทดลองในโรงเรียนขนาดต่าง ๆ หรือต่างพื้นที่ทางวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาโมเดลให้มีความเป็นสากล 3) การวิจัยบูรณาการร่วมกับศาสตร์สมัยใหม่

ทำวิจัยสหวิทยาการโดยนำหลักไตรสิกขามาบูรณาการร่วมกับจิตวิทยาการศึกษาหรือวิทยาศาสตร์การรู้คิด เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการพัฒนาทักษะสมองและชีวิตของเด็กวัยประถมศึกษา

องค์ความรู้

แนวทางการพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนบ้านม่วงตึ๊ด ตำบลม่วงตึ๊ด อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน โดยใช้หลักการทางพระพุทธศาสนา ได้องค์ความรู้สำคัญดังนี้

จากการสังเคราะห์ผลการวิจัย สามารถถอดรหัสออกมาเป็นโมเดลองค์ความรู้ใหม่ที่มุ่งเน้นการแปลง “หลักธรรม (นามธรรม)” สู่ “ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (รูปธรรม)” โดยแบ่งโครงสร้างการทำงานออกเป็น 4 ส่วนหลัก ดังนี้ครับ

1. แกนธรรมะขับเคลื่อน ใช้หลัก ไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) เป็นรากฐานสำคัญในการวางระบบโครงสร้างทางความคิดและพฤติกรรมของผู้เรียน

2. การบูรณาการ 5 สมรรถนะ เป็นการจับคู่หลักธรรมเพื่ออุดช่องโหว่และยกระดับศักยภาพแต่ละด้านโดยเฉพาะ

2.1) สมรรถนะการสื่อสาร + สัมมาวาจา เปลี่ยนการสื่อสารทั่วไปเป็นการสื่อสารเชิงบวก มีสติรับฟัง ระวังอารมณ์ และลดปัญหาการกลั่นแกล้ง หรือการทะเลาะวิวาท

2.2) สมรรถนะการคิด + โยนิโสมนสิการ สร้างระบบการคิดสืบสาวหาเหตุปัจจัย แยกแยะข้อเท็จจริง และไม่หลงเชื่อข้อมูลอย่างผิวเผิน

2.3) สมรรถนะการแก้ปัญหา + สมาธิและปัญญา ใช้ “สมาธิ” ดับอารมณ์วู่วามเมื่อเผชิญวิกฤต และใช้ “ปัญญา” วิเคราะห์ทางเลือกเพื่อแก้ปัญหาอย่างตรงจุดร่วมกับผู้อื่น

2.4) สมรรถนะด้านทักษะชีวิต + เบญจศีลเบญจธรรม สร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมผ่านการเคารพกฎกติกา การมีวินัย ความรับผิดชอบ และความสามารถในการพึ่งพาตนเอง

2.5) สมรรถนะด้านเทคโนโลยี + สมาธิและปัญญา ใช้ “สมาธิ” เพื่อจดจ่อกับงานและลดการเสพติดความบันเทิง ใช้ “ปัญญา” เพื่อรู้เท่าทันสื่อ คัดกรองข่าวปลอม และสร้างรอยเท้าดิจิทัลที่ปลอดภัย

3. ระบบนิเวศสนับสนุน กลไกที่จะทำให้โมเดลนี้ขับเคลื่อนได้จริง ต้องอาศัย 2 เสาหลัก คือ

3.1) สถานศึกษา จัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เช่น บทบาทสมมติ, การใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) และการสร้างบรรยากาศศัลยาณมิตร

3.2) สถาบันครอบครัว เป็นกลไกเฝ้าระวัง ในการกำกับดูแลการใช้สื่อ เป็นแบบอย่างที่ดี และให้คำชี้แนะเมื่อนักเรียนต้องเผชิญสถานการณ์ซับซ้อน

4. ผลลัพธ์สูงสุด “พลเมืองดิจิทัลที่ตื่นรู้และมีภูมิคุ้มกัน” ผู้เรียนไม่เพียงแต่เก่งในเชิงวิชาการ แต่ยังมีความสุขทางอารมณ์ สามารถเอาตัวรอดในสังคมและโลกไซเบอร์ได้อย่างปลอดภัยและมีความสุข

โมเดลนี้ชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาเด็กยุคดิจิทัลไม่สามารถใช้เพียงทักษะทางโลกได้ แต่ต้องใช้ **ศีล** เพื่อจัดระเบียบพฤติกรรม ใช้ **สมาธิ** เพื่อสร้างความจดจ่อและควบคุมอารมณ์ และใช้ **ปัญญา** เพื่อเป็นเกราะป้องกันข้อมูลข่าวสารที่เป็นเท็จ โดยความสำเร็จทั้งหมดจะเกิดขึ้นและยั่งยืนได้ ต้องอาศัยการสอดประสานกันอย่างลงตัวของ “กระบวนการในห้องเรียน” และ “การกำกับดูแลจากครอบครัว”

สรุป

ศักยภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนบ้านม่วงตีดโดยใช้หลักพระพุทธศาสนาทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา ทักษะชีวิต และการใช้เทคโนโลยี อยู่ในระดับดีถึงดีเยี่ยม แต่ยังมีข้อจำกัดด้านการคิดเชิงระบบ การควบคุมอารมณ์ และการใช้เทคโนโลยีเพื่อความบันเทิงมากกว่าการเรียนรู้ การพัฒนาโดยบูรณาการหลักไตรสิกขา สัมมาวาจา โยนิโสมนสิการ อริยสัจสี่ และเบญจศีล-เบญจธรรม ผ่านกิจกรรม "ต้นกล้าแห่งความดี" "สมาธิพาสนุก" และ "นักสืบปัญญา" ส่งผลให้ผู้เรียนมีพัฒนาการชัดเจนด้านวินัย สมาธิ และการคิดวิเคราะห์ คะแนนเพิ่มขึ้นร้อยละ 100-150 จากฐานเดิม ผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยอื่นที่ยืนยันว่าการบูรณาการหลักพุทธธรรมช่วยเสริมศีล (วินัย) สมาธิ ปัญญา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน นำไปสู่รูปแบบการเรียนรู้ที่ยั่งยืนและประยุกต์ใช้ได้จริง โดยความสำเร็จต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและครอบครัวอย่างต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2565). *การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา*. กระทรวงศึกษาธิการ.
- ประเวศ วะสี. (2559). *การศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพมนุษย์อย่างแท้จริง*. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.).
- พรชัย มงคลวนิช. (2561). *พุทธจิตวิทยากับการพัฒนาการเรียนรู้ของมนุษย์*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระครูวิมลโพธิสาร (ลาน มูลที) และคณะ. (2568). ศึกษาการใช้หลักไตรสิกขาในพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาการเรียนรู้นักเรียนโรงเรียนเลยอนุกุลวิทยา อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย. *วารสาร มจร พุทธศาสตร์ปริทรรศน์*, 9(2), 189–190.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต). (2553). *พุทธปรัชญากับการศึกษาแบบองค์รวม*. โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต). (2552). *การศึกษากับหลักพุทธธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระปลัดยุทธนา มาลาวงษ์ และคณะ. (2567). การพัฒนาระบบการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์โดยใช้วิธีสอนแบบเชิงรุกสำหรับนักเรียนโรงเรียนบ้านรางกระทุ่ม. *วารสารนวัตกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย*, 6(6), 1389–1390.
- พระปลัดราชันย์ ขวัญเมือง. (2563). *การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย*. (ดุชนิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- พระปลัดสมศักดิ์ กตธมโม (โสรัตน์ถาวร). (2568). การพัฒนาศักยภาพมนุษย์ยุคโลกาภิวัตน์ด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา. *วารสารสหวิทยาการศึกษาศาสตร์*, 1(3), 54.
- พระพุทธศักดิ์ แวงสูงเนิน. (2563). *การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และทักษะการคิดแก้ปัญหาเรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวาปีปทุม โดยการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- พระมหาศิริพงศ์ จันทปาโมชโช และคณะ. (2563). การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนลำปลายมาศ ตำบลลำปลายมาศ อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์. *วารสารนันทมฤตพุทธศาสตร์ปริทรรศน์*, 7(1), 1.
- ศิริรัตน์ บำรุง และคณะ. (2568). การพัฒนาชุดการเรียนรู้ เรื่อง พระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดยางงาม (ประชาพัฒนา) อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์. *บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์*, 13(1), 54–55.
- สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. (2558). *การพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียน* (พิมพ์ครั้งที่ 2). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). *รายงานการพัฒนาคุณภาพการศึกษาแห่งชาติ*. พริกหวานกราฟฟิค.